

Lääkehoidon vaikutusten ja haittavaikutusten seuraaminen

Riina Lindström

Sisältö

- Lääkehoidon vaikuttavuus
- Vaikuttavuuden arviointi
- Haittavaikutuksiin vaikuttavia tekijöitä
- Lääkkeiden virheellinen käyttö
- Lääkkeiden haittavaikutukset
- Lääkkeiden yhteisvaikutukset
- Riskilääkkeet
- Lääkityksen ajoitus

Lääkehoidon vaikuttavuus

- Lääkehoidon tarkoituksena parantaa, lievittää tai ehkäistä sairautta tai sen oireita
- Vaikutusten arviointi korostuu uuden lääkkeen aloituksessa, lääkemuutoksissa ja lääkkeen lopetuksessa
- Lääkkeiden tarpeellisuuden arviointi
- Tavoitellut ja odotetut vaikutukset?
- Osaako asiakas ottaa lääkkeen?
- Lääkkeestä pitää olla enemmän hyötyä kuin haittaa

Vaikuttavuuden arviointi

- Yhdessä asiakkaan kanssa
- Kommunikaatio: kuvakortit, selkokieli, riittävästi aikaa
- Huomioi mahdollinen miellyttämisen halu
- Piirtäminen, kipujana tms apuna
- Fyysisten muutosten havainnointi (laihtuminen, lihominen, murrosikä jne.)
- Ihon väri? Hengitys? Vapina? Hikoilu? Pulssi? VS? RR? Lämpö?

Lääkkeiden haittavaikutusriskiin vaikuttavia tekijöitä

- Ikä
- Sukupuoli
- Muut sairaudet
- Riskilääkkeet
- Geneettiset poikkeavuudet
- Toleranssi
- Kehitysvamma
- -> poikkeavuudet ilmoitetaan Fimeaan

Huomioitavaa

- Ravinto vaikuttaa lääkkeiden tehoon
- Alkoholi ja lääkkeet
- Raskaus ja imetys
- Lapset
- Iäkkäät
- Sairaudet, kuten munuaisten vt tai maksasairaus

Lääketietokannat apuna

- Pharmaca Fennica
- Terveysportti
- Fimean lääkehaku
- Lääkeinfo (Lääketietokeskus)
- SFINX-PHARAO on nyt Terveysportissa nimellä *Lääkeinteraktiot ja –haitat*
- Lääke75+
- Kuvia löytyy Anja:n sivuilta

Lääkkeiden virheellinen käyttö

- Lääkkeen alikäyttö
- Liikakäyttö
 - Ylikäyttö
 - Turha käyttö
 - Haitallinen yhteiskäyttö
- Väärinkäyttö

Lääkkeiden haittavaikutukset

- Hyödyt vs haitat
- Haittavaikutusten huomaamiseksi tärkeä tietää lääkkeiden yleisimmät haitat
 - Usein hoidon aluksi voi tulla ikäviä vaikutuksia, mutta lievenevät/ häviävät ajan kanssa
- Asiakkaan uusi tai haitallinen oire voi johtua myös sairauden pahenemisesta
- Suuri osa haittavaikutuksista perustuu lääkkeen tunnettuun vaikutusmekanismiin -> annospienennys?
- Vieroitusoireet
- Fimea ylläpitää rekisteriä vakavista haittavaikutuksista
- On mahdollista, että esiintyy myös **odottamattomia haittavaikutuksia**
 - Kärjellään olevan musta kolmio lääkepakkauksessa

Lääkkeiden vakavat haitat

- Anafylaktinen reaktio
 - Adrenaliini
- Hypertermiset oireyhtymät, jolloin ydinlämpö nousee yli 37 asteeseen eikä saada lääkkeillä laskemaan -> lääkäri lopettaa lääkkeen ja potilas toimitetaan sairaalaan
 - Antikolinerginen oireyhtymä
 - Serotoniinioireyhtymä
 - Neuroleptioireyhtymä

Huomioita

- Punainen kolmio -> voi haitata suorituskykyä liikenteessä

Lääkkeiden yhteisvaikutukset

- Eli interaktiot ovat kahden tai useamman lääkkeen yhtäaikaiseen käyttöön liittyviä haitallisia vaikutuksia tai lääkkeen vaikutusten heikkenemistä
- Yhteisvaikutusten mekanismit voivat olla
 - Farmakokineettisia: tapahtuvat imeytymisessä, sitoutumisessa, jakautumisessa, metaboliassa tai erittymisessä
 - Imetymistä estäviä lääkkeitä esim. lääkehiili, kolestyramiini, kolestipoli, antasidit, sukralfaatti, kalkkivalmisteet, rauta
 - Farmakodynaamisia: lääkeaineen teho muuttuu, vaikka pitoisuus veressä ei muutu (eli useampi lääke vaikuttaa samaan reseptoriin, säätelyjärjestelmään tai toimintoon)

Riskilääkkeet

- Veren hyytymistä estävät antikoagulantit
- Voimakkaat opiaattikipulääkkeet
- Rauhoittavat lääkkeet
- Metotreksaatti
- Solunsalpaajat eli sytostaatit

Lääkityksen ajoitus

- Biologisten rytmien vuoksi ottoajankohta voi vaikuttaa siihen, kuinka elimistö pystyy käyttämään hyväksi lääkeaineen
- Antoajankohdan ohjeistus vaikuttaa, esimerkiksi kerran päivässä tai kolme kertaa päivässä
- Terveyskylä: <https://www.terveyskyla.fi/laaketalo/j%C3%A4rkev%C3%A4-l%C3%A4%C3%A4kehoito/l%C3%A4%C3%A4kkeiden-k%C3%A4ytt%C3%B6-ja-s%C3%A4ilytys/l%C3%A4%C3%A4kkeiden-ottoajankohdat>

Lääkityksen ajoitus

Aamu:

- monien hormonien piikit aamuyöllä (glukokortikoidit aamuisin)
- Alzheimer-lääkkeet
- Sydän- ja verisuonilääkkeet
 - RR korkeimmillaan klo 8-18

Päivä:

- Nivelrikkokivut pahenevat iltaa kohden
- Antasidit ja H₂-salpaajat alkuillasta
 - Mahahapon erityys suurimmillaan klo 18-24

Lääkityksen ajoitus

Ilta:

- Kalsium ja B12 (imeytyvät parhaiten happamassa ympäristössä)
- Astma pahenee usein yöllä
- Reumakipujen pitkävaikutteinen kipulääket
- Useat Kol-lääkkeet

Yö:

- Parkinsonin oireet pahenevat yöllä, pitkävaikutteinen lääke ennen nukkumaanmenoa
- Väsyttävät lääkkeet, esim PKV-lääkkeet